

ULUG‘BEKNING ASTRONOMIK TADQIQOTLARI: "YULDUZLAR KATALOGINING AHAMIYATI"

Sevinch Farhodova

Buxoro davlat pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyoti ta'lim yo'nalishi

1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ulug‘bekning "Yulduzlar katalogining" ilmiy va madaniy ahamiyati, uning zamonaviy astronomiyaga qo‘shgan hissasi va jahon ilmi taraqqiyotiga ta’siri tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada Ulug‘bekning ilmiy merosi va uning zamonaviy astronomiya uchun ahamiyati muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: astronom, matematik, rasadxona, yulduzlar katalogi, ilmiy tadqiqot, qobiliyat, Zij-i Ulug‘bek asari, meros.

Temuriylar sulolasining buyuk vakili Mirzo Ulug‘bek (1394-1449) nafaqat davlat arbobi, balki astronomiyasi bilan ham mashhur. Uning ilmiy faoliyati O‘zbekiston va jahon ilmining rivojiga katta ta’sir ko‘rsatgan. Ulug‘bekning Samarqandda qurdirgan rasadxonasi o‘z davrida dunyoning eng yirik va zamonaviy ilmiy markazlaridan biri hisoblangan. Aynan shu rasadxonada Ulug‘bek o‘zining mashhur "Yulduzlar katalogini" yaratgan. "Yulduzlar katalogini" yaratish Ulug‘bekning asosan ikki asosiy maqsadga erishish uchun amalga oshirilgan. Birinchidan, u o‘z davrida mavjud bo‘lgan yulduzlar katalogini to‘g‘rilash va yangilash niyatida edi. Ikkinchidan, u o‘z davri astronomlari uchun aniq va ishonchli ma’lumotlar manbai yaratishni maqsadi qilgan.

Ulug‘bek o‘z rasadxonasida yulduzlarni kuzatish va o‘lchovlar o‘tkazish uchun o‘sha davr uchun eng zamonaviy uskunalarni qo‘llagan. U o‘zining ilmiy tadqiqotlarini olib borish uchun eng yaxshi olimlar va ustalardan foydalangan. Ulug‘bekning "Yulduzlar katalogini" yaratishda o‘tkazgan tadqiqotlari bir necha yillar davom etgan va uning ilmiy qobiliyatini va sadoqatli mehnatini ko‘rsatadi.

Ulug‘bek "Yulduzlar katalogini" o‘zining "Zij-i Ulug‘bek" asariga kiritgan. Bu asar o‘z davrida astronomik tadqiqotlar uchun eng muhim manbalar qatoridan biri hisoblangan. Ulug‘bekning "Zij-i Ulug‘bek" asari yulduzlar katalogini, quyosh va oyning harakatini hisoblash usullarini va boshqa muhim ma’lumotlarni o‘z ichiga oladi. Ulug‘bekning "Yulduzlar katalogini" yaratish jahon astronom ilmi uchun muhim ahamiyatga ega. U o‘z davrida mavjud bo‘lgan yulduzlar katalogini to‘g‘rilab va yangilab, astronomik tadqiqotlar uchun aniq va ishonchli ma’lumotlar manbai yaratgan. Ulug‘bekning ilmiy merosi bugungi kunda ham astronomiyada muhim o‘rin egallaydi.

Ulugʻbekning "Yulduzlar katalogini" yaratish nafaqat ilmiy jihatdan, balki madaniy jihatdan ham ahamiyatli. U oʻz davrida ilm va madaniyatni rivojlantirishga katta eʼtibor bergan va Samarqandni jahonning eng yirik ilm markazlaridan biriga aylantirgan. Ulugʻbekning ilmiy merosi oʻzbek va jahon madaniyati uchun qimmatli xazinadir.

Ulugʻbekning eng muhim ilmiy yutuqlari quyidagilar:

1. Samarqand rasadxonasi: 1420-yillarda qurilgan ushbu rasadxona oʻz davrida dunyoning eng yirik va zamonaviy ilmiy markazlaridan biri hisoblangan. Bu yerda astronomiya, matematika, geometriya, trigonometriya, astrologiya va boshqa sohalarning turli jihatlari oʻrganilgan.

2. "Zij-i Ulugʻbek" asari: Ulugʻbek tomonidan tuzilgan "Zij-i Ulugʻbek" asari oʻz davri astronomiyasi va matematikasi uchun juda muhim boʻlgan. Bu asar yulduzlar katalogini, quyosh va oyning harakatini hisoblash usullarini va boshqa muhim maʼlumotlarni oʻz ichiga oladi. Ushbu asar zamonaviy astronomlar uchun ham qimmatli manba hisoblanadi.

3. Yulduzlar katalogini tuzish: Ulugʻbek oʻzining "Yulduzlar katalogini" yaratish uchun oʻsha davr uchun eng zamonaviy uskunalarni qoʻllagan. Uning ilmiy tadqiqotlari bir necha yillar davom etgan va oʻzining ilmiy qobiliyatini va sadoqatli mehnatini koʻrsatadi.

4. Ilmiy maktabning yaratilishi: Ulugʻbek oʻzining Samarqand rasadxonasida oʻz davrining eng yaxshi olimlarini toʻplagan va ularga oʻz bilim va tajribasini bergan. Ulugʻbekning ilmiy maktabi koʻplab yosh olimlar va astronomlarni tarbiyalagan.

Ulugʻbekning ilmiy merosi bugungi kunda ham astronom va tarix bilan qiziquvchilar uchun qimmatli manba hisoblanadi. Uning ilmiy yutuqlari jahon ilmi taraqqiyotiga katta hissa qoʻshgan. Ulugʻbekning merosi Oʻzbekiston va jahon madaniyatining bebaho xazinasidir.

Madaniyat va ilm-fanni rivojlantirishga eʼtibor berish: Ulugʻbek faqat astronom emas, balki donishmand va hukmdor sifatida ham mamlakatni taraqqiyot yoʻliga olib chiqqan. Uning madaniyatga boʻlgan munosabati bugungi kunda ham oʻz ahamiyatini yoʻqotmagan. Hozirgi kunda ham Ulugʻbek va uning davridagi ilm-fan va madaniyat rivoji toʻgʻrisida koʻplab tadqiqotlar olib borilmoqda va bu sohada yangi kashfiyotlar qilinmoqda. Misol uchun, Ulugʻbekning "Zij-i Ulugʻbek" asarida keltirilgan yulduzlar katalogining maʼlumotlaridan bugungi kunda ham kosmik tadqiqotlar olib borishda foydalaniladi. Zamonaviy astronomlar Ulugʻbekning hisob-kitoblarini oʻz tadqiqotlarida tasdiqlash yoki toʻgʻrilash uchun foydalanadilar. Bu Ulugʻbekning ilmiy ishlarining davomiyligi va uning bugungi kun uchun ahamiyatli ekanligining dalilidir. Shuningdek, Ulugʻbekning Samarqand rasadxonasini qurdirganligi bugungi kunda ham ilmiy tadqiqotlar uchun muhim boʻlib qolmoqda. Ulugʻbekning ilmiy

merosi ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish uchun ilhom manbai hisoblanadi va yosh olimlar uchun namuna bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Ulug‘bekning ilmiy merosi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Uning ilmiy yutuqlari jahon ilmi taraqqiyotiga katta hissa qo‘shgan va bugungi kunda ham ilmiy tadqiqotlar uchun ilhom manbai hisoblanadi. Ulug‘bekning merosi O‘zbekiston va jahon madaniyatining bebaho xazinasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Ulug'bek: Zot va davr" (Yo'ldoshev, Sh. M., 2000)
2. "Ulug'bek va uning astronomik ishlari" (Sh. M. Yo'ldoshev, 2017)
3. "Mirzo Ulug'bek" (Muxtor Ali, 2003)
4. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi veb-sayti